

Vaskivska O.Ye.

Graduate student

Institute of Pedagogy NAPS of Ukraine

THE FORMING IN HIGH SCHOOL STUDENTS SKILLS OF DIALOGIC COMMUNICATION ON LESSONS OF UKRAINIAN LANGUAGE

Васьківська О.Є.

аспірант

Інститут педагогіки НАПН України

ФОРМУВАННЯ У СТАРШОКЛАСНИКІВ УМІНЬ ДІАЛОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ НА УРОКАХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

In the article author talks about important aspects the forming in high school students skills of dialogic intercourse on lessons of Ukrainian language. Also, author by focusing on some teaching methods, talk that the teachers should use these methods on lessons of the Ukrainian language.

Keywords: *dialogue; skills of dialogic communication; Ukrainian language; high school students.*

У статті автор звертає увагу на важливість формування в учнів старшої школи умінь діалогічного спілкування. Зосереджено увагу на методах навчання, які мають використовуватися під час уроків української мови.

Ключові слова: *діалог, уміння діалогічного спілкування, українська мова, старшокласники.*

Сьогодні сповнене викликів у різних сферах людської діяльності, не виключення – шкільна освіта, що потребує модернізації як змісту, так і технологій забезпечення навчально-виховного процесу. Уміння діалогічного спілкування ми розглядаємо як чинник розвитку сукупності різних видів знань, умінь і навичок, що є необхідними старшокласникам для майбутньої життєдіяльності. Однак, людина новітньої доби має не лише оперувати знаннями, володіти вміннями і навичками мовленнєвої поведінки, а й бути компетентною у сфері ведення перемовин, налагодження діалогу культур тощо. Тобто, старшокласників слід навчати способам самостійного набуття умінь діалогічного спілкування, використовуючи умови освітнього, зокрема – навколишнього, середовища.

Згідно із сучасними вимогами до мовної освіти школярів потрібно навчати не лише мовних засобів для одержання й передавання інформації, а й самого процесу одержання й передавання інформації. Особливістю уроків української мови в старшій школі є орієнтування на розвиток і вдосконалення комунікативних, стилістичних, риторичних умінь, умінь культури мовлення й спілкування. Дотримання принципу наступності й перспективності в навчанні рідної мови забезпечить неперервне формування в учнів комунікативної компетентності як ключової і предметної. Технологізація цього процесу передбачає спеціальне конструювання навчального дидактичного матеріалу, системи уроків, методичних рекомендацій до їх проведення тощо.

У 10-11-х класах паралельно зі стилістикою мови й мовлення систематизуються знання й уміння старшокласників з культури мовлення на рівнях граматичної правильності (засвоєння норм літературної мови), стилістичної виразності й комунікативної доцільності (мотивоване використання засобів мови для певної мети спілкування).

На цьому етапі також проводиться робота над удосконаленням умінь і навичок дотримуватися норм літературної мови в процесі створення усних і письмових висловлювань, будувати їх з урахуванням вимог до мовлення, дотримуватися правил українського мовленнєвого етикету [1, с. 5].

Учителі старшої школи за профільного навчання передусім мають ефективно формувати у старшокласників уміння діалогічного спілкування, що сприятиме олюдненню знань, переведенню їх у практичну площину. Активному оперуванню здобутими знаннями сприяють навички діалогічного спілкування на уроках української мови. Відтак, завдання вчити дітей, щоб у них не виникало відчуття розгубленості від постійно зростаючого потоку різноманітної інформації, не з простих. З одного боку, старшокласник має бути впевненим у своїх силах, а з іншого, має володіти способами подолання свого незнання. Тут за незнання

ми беремо ті життєві ситуації, що чекатимуть на учнів по закінченні школи. Саме вміння діалогічного спілкування несуть потужний потенціал і можуть забезпечити особистості комфортне функціонування в соціумі. Отже, педагог як організатор навчального процесу має застосовувати методику зближення і налагодження співпраці з учнем, іноді перебираючи на себе різні соціальні ролі, аби виявити деякі внутрішні проблеми розвитку особистості у процесі ведення навчального діалогу.

Вагоме значення в розробленні окресленої проблеми мають роботи Б. Ананьєва, Г. Балла, Л. Божович, О. Запорожця, О. Леонтєва, А. Мудрика, В. М'ясищева, О. Савченко, де розкриваються теоретичні положення спілкування, конкретизуються різні форми його (у тому числі й діалогічне), вивчається продуктивність їх у навчально-виховному процесі. Дидакт О. Савченко визначає діалогічне навчання як «розмову, бесіду між двома особами, метою якої є пізнання сутності предмета чи явища в процесі обміну думками суб'єктів навчальної взаємодії» [2, с. 482].

Ідея діалогічного підходу до навчання набула розвитку в дослідженнях З. Абасова, Г. Ковальова, Л. Кондрашової, О. Матюшкіна та ін. Ш. Амонашвілі зазначає, що діалогічне мовлення, має ґрунтуватися на гуманістичному характері спілкування педагога з дітьми, на співпраці рівних, на довірі та взаємній повазі [3, с. 59].

Розглядаючи питання формування умінь діалогічного спілкування, варто наголосити на принципах: демократизації та гуманізації суб'єктно-суб'єктного навчання мови, що полягає в здійсненні співпраці вчителя й учня з метою досягнення освітньої мети, створення умов для творчого розвитку учнів і педагогів в атмосфері співтворчості; взаємозв'язку навчання, виховання і розвитку особистості, який орієнтований на забезпечення гармонійної реалізації основних загальноосвітніх функцій навчального предмета та формування успішної мовної особистості учня. Окрім цих, учителі-мовники реалізуються принципи особистісної орієнтації, соціокультурний, принцип креативності навчання. Якщо говорити про діалог як метод навчання, то доцільно вдаватися до принципу органічного поєднання навчання мови й мовлення як засобу мовленнєвої діяльності, змісту і форм її, що означає вивчення мови як засобу здобуття знань з інших галузей пізнання та досягнення основної освітньої мети.

Щоб оволодіти умінням діалогічного спілкування, учням не досить навчитися запитувати і відповідати, для цього потрібні специфічні вміння. Кожен із співрозмовників має володіти достатнім запасом функціонально різноманітних реплік, які уможливають здатність вступати у спілкування, згортати й поновлювати його, вести свою стратегічну лінію у спілкуванні; враховувати зміни у складі учасників розмови; прогнозувати поведінку партнерів залежно від зміни ситуації тощо.

Формування діалогічних умінь старшокласників в першу чергу залежить від форм і методів навчання, які вчитель використовує під час навчального процесу. Вчитель активно залучаючи учня до пошуку нової інформації, мотивує його до прояву ініціативи і самостійності. Для старшокласників, які є суб'єктами навчально-виховного процесу, важливо вміти правильно висловлювати свої думки, долати сором'язливість, оцінювати ситуацію спілкування, вміти вдаватися до нестандартних рішень, творчо мислити [4, с. 55].

Тож учителеві слід бути добре підготовленим до уроку, володіти вміннями використовувати значну кількість наочного матеріалу, проводити нестандартні уроки, наводити приклади з життя. Це, звісно, стимулюватиме учнів до глибшого сприйняття матеріалу, викличе інтерес до нових тем і бажання опанувати новий матеріал. М. Кларін вважає, що «діалогічна особистісна» позиція вчителя є сутнісною рисою навчального діалогу (дискусії). Вона реалізується за спеціально організаційних зусиль, яких докладає вчитель, і він визначає тон обговорення, дотримання його правил усіма учасниками [5, с. 127].

Формуючи діалогічні вміння старшокласників, вчитель повинен на кожному уроці створювати ситуації, які змушують дитину говорити, спонукають до висловлення думки, це може бути як відповідь на питання по темі, так і обговорення життєвих ситуацій. Також потрібно широко використовувати роботу з діалогом-зразком, що має бути зорієнтована на ознайомлення учнів зі зразками, відпрацювання мовленнєвої взаємодії комунікантів,

оперування мовним матеріалом у діалогічному мовленні, здійснення різних перетворень тексту діалогу.

Використовуючи на уроці такий вид роботи як переказ, учитель розвиває у старшокласників вміння сприймати готовий текст, відтворювати його зміст, а також створювати власні висловлювання певного типу, стилю, жанру мовлення. Поряд з стандартним переказом слід використовувати переказ із творчим завданням, під час яких учні висловлюють власне ставлення до подій та вчинків героїв. Можна запропонувати переказати текст від імені героя, продовжити історію, придумати іншу кінцівку.

Діалогічне мовлення на уроках української мови у 10–11 класах – це, як правило, не лише розмова двох, а частіше – кількох осіб (полілог), а й спосіб оволодіння теоретичними знаннями та практичними навиками у вивченні та застосуванні мови. На це, власне, зорієнтований добір вправ у підручнику «Українська мова» для 10 та 11 класів ЗНЗ, профільний рівень (авт.: Плющ М., Тихоша В., Караман С., Караман О.), використання якого допоможе вчителю в реалізації принципів навчання української мови. У завданнях, що пропонує підручник згаданого авторського колективу, прописана робота в парах, групах. Окремо, як етап уроку, передбачена вправа «Спілкування», за виконання якої учні не лише вдосконалюють навички діалогічного мовлення, а й засвоюють теоретичний матеріал.

Формування умінь діалогічного спілкування є особливою формою спільної діяльності учнів і вчителя, взаємодією смислових позицій суб'єктів навчально-виховного процесу щодо визначення, прийняття і розв'язання навчальних завдань (задач), результатом чого є здобуття нового знання для розширення власних поглядів. Для старшокласників уміння діалогічного спілкування уможливорює безболісне, якісне входження у самостійне життя, вміння налагоджувати особистісні і професійні стосунки з іншими, що є важливим аспектом життєдіяльності.

Література:

1. Навчання української мови в старшій школі на академічному рівні : посіб. для вчителя [Текст] / [авт. кол.: Шелехова Г.Т., Голуб Н.Б., Бондаренко Н.В., Новосьолова В.І., Федорчук Т.М., Косянчук С.В.]. – К. : Пед. думка, 2012. – 208 с.
2. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: підруч. [Текст] / О.Я. Савченко – К.: Грамота, 2012.–504 с
3. Амонашвили Ш.А. Психологические основы педагогики сотрудничества [Текст] / Ш.А. Амонашвили. – К. : Освіта, 1991. – 111 с.
4. Васківська Г.О. Формування комунікативної компетентності старшокласників на основі засвоєння системи знань про людину [Текст] / Г.О. Васківська // Українська мова і література в школі, 2012. – № 2. – 52–57 с.
5. Кларин М.В. Инновационные модели обучения в зарубежных педагогических процессах [Текст] / М.В. Кларин. – М. : Арена, 1994. – 221,[1] с.

Vol'nova L. M.,

Ph.D., Associate Professor

Pastukh K. B.

Student

Dragomanov National Pedagogical University (Ukraine, Kyiv)

THE POSSIBILITIES AND BARRIERS OF PERSONAL FULFILLMENT IN MARRIAGE

Вольнова Л. М.

к.пед.н., доцент

Пастух Х. Б.

студентка

НПУ імені М.П. Драгоманова (Україна, м. Київ)

МОЖЛИВОСТІ ТА ТРУДНОЩІ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ У ШЛЮБИ

The essence of the concepts of "self-realization" and "personal fulfillment" is considered. The role of the family in the realization of individual needs is identified. Possibilities and barriers of personal fulfillment in marriage are found.